

บทที่ 4

ลักษณะการดำเนินงานของโรงสีข้าวของสหกรณ์ ต้นทุนและผลตอบแทนของโรงสีข้าวสหกรณ์ในภาคเหนือของประเทศไทย

เนื้อหาส่วนนี้อธิบายถึงลักษณะทั่วไปของโรงสีข้าว ขั้นตอนการดำเนินงานในแต่กิจกรรมการสีข้าวของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร และการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการแปรรูปข้าวเปลือก รวมไปถึงผลตอบแทนในแต่ละธุรกิจของโรงสีข้าวของสหกรณ์มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ลักษณะทั่วไปของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

เนื้อหาส่วนนี้อธิบายลักษณะที่ตั้งของโรงสีข้าว ลักษณะของโรงสีข้าว กำลังการผลิตของโรงสีข้าวและประเภทการใช้เชื้อเพลิงที่ใช้ รวมไปถึงเจ้าหน้าที่และแรงงานจ้างดังนี้

1) ที่ตั้งของโรงสีข้าว

โรงสีข้าวเป็นกิจการที่ต้องใช้พื้นที่จำนวนมากเนื่องจากต้องมีพื้นที่ในการตากข้าวเปลือก รวมไปถึงสิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่ที่ต้องมีไว้เพื่อเก็บรักษาผลผลิตทางการเกษตร และต้องอยู่พื้นที่การปลูกข้าว จากการเก็บรวมข้อมูลโรงสีข้าวของสหกรณ์จำนวน 15 ตัวอย่าง พบว่าพื้นที่ตั้งของโรงสีข้าวส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 จะอยู่ห่างจะตัวชุมชนเพราะว่าในกิจกรรมของโรงสีข้าวจะเกิดปัญหาการรบกวนชาวบ้านทั้งในเรื่องของฝุ่นจากข้าวเปลือก และเสียงของเครื่องสีข้าว แต่ก็ยังพบว่ามีบางแห่งที่ตั้งในเขตชุมชน เจ้าหน้าที่กล่าวว่าก่อนนั้นพื้นที่ตั้งโรงสีข้าวเคยอยู่นอกเขตชุมชน แต่หลังจากนั้นเขตชุมชนก็ขยายออกมา แต่โรงสีข้าวได้พยายามลดปัญหาในเรื่องของฝุ่น โดยการกั้นกำแพงให้สูงขึ้น ใช้ผ้าคลุมข้าวเปลือก แต่ในเรื่องของเสียงดังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โรงสีข้าวที่มีลักษณะนี้มีจำนวน 5 ตัวอย่าง (ร้อยละ 33.33)

2) กำลังการผลิตของโรงสีข้าว และพลังงานที่ใช้

โรงสีข้าวโดยทั่วไปสามารถแบ่งประเภทการใช้เชื้อเพลิงออกเป็น 3 ประเภท คือ ใช้พลังงานไฟฟ้า พลังไอน้ำ และน้ำมันดีเซล แต่สำหรับโรงสีข้าวตัวอย่างไม่พบว่ามีโรงสีข้าวไหนที่ใช้ไอน้ำใน

ขับเคลื่อนโรงสีข้าว พบว่าโรงสีข้าวตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 14 ตัวอย่าง (ร้อยละ 93.33) โรงสีข้าวใช้พลังงานไฟฟ้าในการสีข้าว ส่วนโรงสีข้าวอีก 1 แห่งใช้พลังงานจากน้ำมันดีเซล ถ้าในกรณีที่แบ่งเครื่องจักรสีข้าวตามกำลังการผลิตสามารถแบ่งออกเป็น 3 ขนาด (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2553) คือ ขนาดเล็ก (กำลังการผลิตไม่เกิน 30 ตันต่อวัน) จำนวน 3 แห่ง (ร้อยละ 13.33) โรงสีข้าวขนาดกลาง (กำลังการผลิตตั้งแต่ 31 แต่ไม่เกิน 60 ตันต่อวัน) จำนวน 12 ตัวอย่าง (ร้อยละ 80) และขนาดใหญ่ (กำลังการผลิตตั้งแต่ 61 ตันต่อวัน ขึ้นไป) จำนวน 1 ตัวอย่าง (ร้อยละ 6.67)

ตารางที่ 4.1 ลักษณะเครื่องจักรและขนาดของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

ลำดับที่	พลังงานขับเคลื่อนโรงสีข้าว	กำลังการผลิตของเครื่องสีข้าว	ขนาดของโรงสีข้าว
1	ไฟฟ้า	60	ขนาดกลาง
2	ไฟฟ้า	40	ขนาดกลาง
3	ไฟฟ้า	24	ขนาดเล็ก
4	ดีเซล	40	ขนาดกลาง
5	ไฟฟ้า	60	ขนาดกลาง
6	ไฟฟ้า	24	ขนาดกลาง
7	ไฟฟ้า	40	ขนาดเล็ก
8	ไฟฟ้า	40	ขนาดกลาง
9	ไฟฟ้า	40	ขนาดกลาง
10	ไฟฟ้า	40	ขนาดกลาง
11	ไฟฟ้า	12	ขนาดเล็ก
12	ไฟฟ้า	40	ขนาดกลาง
13	ไฟฟ้า	100	ขนาดใหญ่
14	ไฟฟ้า	200	ขนาดใหญ่
15	ไฟฟ้า	40	ขนาดกลาง

ที่มา: จากการสัมภาษณ์

3) พนักงานและแรงงานจ้าง

เจ้าหน้าที่และแรงงานจ้างของโรงสีข้าวแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือพนักงานกับแรงงาน โดยแรงงานจ้างประจำของโรงสีข้าวนั้นเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวแรงงานจะไม่เพียงพอจึงต้องมีการจ้างแรงงานชั่วคราวเพื่อมาช่วยงานในช่วงนี้ จากการสำรวจของโรงสีข้าวสหกรณ์จำนวน 15 ตัวอย่าง จำนวนพนักงานและแรงงานจ้างประจำเฉลี่ยเท่ากับ 10 คน ในส่วนของหัวหน้างานมีส่วนสำคัญในการดำเนินงาน โดยหัวหน้าโรงสีข้าวมีการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงระดับปริญญาโท แต่

ส่วนใหญ่จำนวน 9 คน (ร้อยละ 60) มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และมีประสบการณ์ในการดูแลโรงสีข้าวมีระยะเวลาเฉลี่ย 10 ปี (ตารางที่ 4.2)

สำหรับการเข้าร่วมสัมมนาหรือการอบรมเกี่ยวกับโรงสีข้าวของผู้ดูแลโรงสีข้าว พบว่าส่วนใหญ่เป็นเรื่องการดูแลรักษาและซ่อมแซมเครื่องจักรภายในโรงสี การเพิ่มประสิทธิภาพของการสีข้าว การตรวจสอบคุณภาพข้าว การจัดการระบบโรงสีข้าวให้ได้มาตรฐาน โดยเจ้าหน้าที่ของโรงสีข้าวทุกแห่งเข้าร่วมการสัมมนา โดยการอบรมแต่ละครั้งมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นผู้จัดการฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ สำหรับหัวข้อในการฝึกอบรมจะเป็นหัวข้อเกี่ยวกับเทคนิคในการสีข้าว การซ่อมเครื่องจักรและการตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก จำนวนประสบการณ์ที่เจ้าหน้าที่แต่ละคนมีนั้นอยู่ในช่วง 3-20 ปี ผู้ที่ทำงานมาเป็นเวลานานจะรู้ขั้นตอนของการสีข้าว รวมทั้งเทคนิคและวิธีการในการที่จะสีข้าวให้มีคุณภาพได้

ตารางที่ 4.2 จำนวนพนักงานและลูกจ้างของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

ลำดับที่	จำนวนพนักงานและลูกจ้างประจำ (คน)	ระดับการศึกษาของหัวหน้าฝ่ายผลิต	ประสบการณ์ทำงานของหัวหน้าฝ่ายผลิต (ปี)
1	8	ปริญญาตรี	3
2	7	ปวส.	11
3	6	มัธยมศึกษาปีที่ 6	15
4	10	ปวช	20
5	10	ปริญญาตรี	13
6	5	มัธยมศึกษาปีที่ 6	18
7	6	ปริญญาตรี	7
8	14	มัธยมศึกษาปีที่ 6	5
9	20	ปริญญาตรี	3
10	18	ปริญญาโท	15
11	16	ปริญญาตรี	4
12	7	ปริญญาตรี	8
13	9	ปริญญาตรี	10
14	12	ปริญญาตรี	7
15	6	ปริญญาตรี	6
เฉลี่ย	10		10

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2 ขั้นตอนการดำเนินการสีข้าวของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

เมื่อทราบลักษณะเบื้องต้นของโรงสีข้าวและเจ้าหน้าที่แล้วจะนำไปสู่ขั้นตอนและกระบวนการแปรรูปข้าวเปลือกของโรงสีข้าวสหกรณ์มีหลายขั้นตอนตั้งแต่การรวบรวมข้าวเปลือกจากเกษตรกร การลดความชื้นข้าวเปลือก การเก็บรักษาข้าวเปลือก การสีข้าว ไปจนถึงการจำหน่าย แต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1) การรวบรวมข้าวเปลือก

ข้าวเปลือกที่โรงสีข้าวสหกรณ์รวบรวมหลักๆ เป็นข้าวเปลือกที่เกษตรกรสมาชิกของโรงสีข้าวและจากเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง จะมีจำนวนน้อยที่โรงสีข้าวจะรวบรวมได้จากต่างอำเภอ เพราะว่าโรงสีข้าวจะเน้นรับซื้อข้าวเปลือกของเกษตรกรสมาชิกสหกรณ์ก่อน การรับซื้อข้าวเปลือกของโรงสีข้าวจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคมซึ่งเป็นข้าวเปลือกนาปี และอีกช่วงคือในช่วงเดือนเมษายนถึงมิถุนายน เป็นการรับซื้อข้าวนาปรัง

ปัจจุบันวิธีการเกี่ยวข้าวของเกษตรกรเปลี่ยนไป มีการจ้างรถเกี่ยวข้าวมากขึ้นเพราะว่าค่าจ้างแรงงานสูง และจำนวนแรงงานในพื้นที่ไม่เพียงพอ แต่ก็มีเกษตรกรที่ยังคงใช้วิธีเกี่ยวโดยใช้แรงงานอยู่ วิธีการเกี่ยวด้วยมือข้าวเปลือกที่ได้ก็จะเป็นข้าวที่ผ่านการลดความชื้นมาแล้วในระดับหนึ่ง โดยระดับความชื้นมาตรฐานของข้าวเปลือกที่โรงสีข้าวรับซื้อต้องไม่เกินร้อยละ 14.5 โรงสีข้าวจะเรียกว่าข้าวเปลือกแห้ง แต่ถ้าเกี่ยวข้าวโดยใช้รถเกี่ยวข้าวเปลือกที่ได้จะมีความชื้นสูง โรงสีข้าวจะมีวิธีการตีราคาข้าวโดยคำนวณตามความชื้นของข้าวเปลือก แต่ระดับความชื้นของข้าวเปลือกต้องไม่เกินร้อยละ 40 โรงสีข้าวจะเรียกว่าข้าวเปลือกดิบ จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลโรงสีข้าวในเรื่องของคุณภาพของข้าวเปลือกแบบแห้งกับข้าวเปลือกแบบดิบ พบว่าข้าวเปลือกแบบดิบหากเกี่ยวก่อนอายุเก็บเกี่ยว คุณภาพของข้าวเปลือกจะไม่ดี เพราะว่าเมื่อนำมาลดความชื้นเมล็ดข้าวจะดิบเนื้อข้าวไม่เต็มเมล็ด จึงต้องมีการตรวจคุณภาพข้าวเปลือกก่อนการรับซื้อ สำหรับพันธุ์ข้าวที่โรงสีข้าวของสหกรณ์รับซื้อ ทำให้อย่างโรงสีข้าวที่ซื้อข้าวเปลือกแบบแห้งเพียงอย่างเดียวจำนวน 9 ตัวอย่าง (ร้อยละ 60) และโรงสีที่รับซื้อทั้งข้าวเปลือกแบบแห้งและข้าวเปลือกแบบดิบมีจำนวน 6 ตัวอย่าง (ร้อยละ 40)

ในพื้นที่ภาคเหนือจะมีทั้งการปลูกข้าวเจ้า ได้แก่ หอมมะลิ หอมปทุม ข้าวขาว เป็นต้น และข้าวเหนียว ได้แก่ พันธุ์สันป่าตอง พันธุ์ กข 6 พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ปลูกข้าวเหนียวจะอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน การศึกษานี้มีโรงสีข้าวที่รับซื้อข้าวเปลือกข้าวเจ้าเพียงอย่างเดียวจำนวน 7 ตัวอย่าง (ร้อยละ 46.67) และโรงสีข้าวที่รับซื้อทั้งข้าวเปลือกข้าวเจ้าและข้าวเปลือกข้าวเหนียวมีจำนวน 8 ตัวอย่าง (ร้อยละ 53.33) สาเหตุที่โรงสีข้าวส่วนใหญ่มีการรับซื้อข้าวเปลือกข้าวเหนียวในปริมาณที่น้อย เนื่องจาก

ข้าวเหนียวส่วนใหญ่เกษตรกรจะปลูกเพื่อบริโภค และปลูกข้าวเจ้าไว้เพื่อขาย และผู้บริโภคส่วนใหญ่ นิยมบริโภคข้าวเจ้ามากกว่าข้าวเหนียว การรวบรวมข้าวเปลือกของโรงสีข้าวสหกรณ์ เพื่อนำมาใช้ใน 2 ธุรกิจ คือธุรกิจรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรและธุรกิจการสีข้าวเปลือก แต่ในกรณีที่ข้าวเปลือกใน ธุรกิจแปรรูปไม่เพียงพอสหกรณ์การเกษตรสามารถโอนข้าวเปลือกจากธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือกมาใช้ในการแปรรูปได้

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พบว่า ปริมาณข้าวเปลือกในปี พ.ศ. 2555 ที่โรงสีข้าวซื้อได้นั้นมี ปริมาณที่น้อย เนื่องจากมีโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลที่มีราคาแพง ซึ่งโรงสีข้าวไม่ สามารถที่จะซื้อข้าวในราคาเดียวกับโครงการรับจำนำได้ ข้าวที่ซื้อได้จึงเป็นข้าวจากเกษตรกรที่ไม่ได้ ร่วมโครงการรับจำนำและเป็นข้าวจากนอกพื้นที่ หรือซื้อจากสหกรณ์ที่มีการขายข้าว

ตารางที่ 4.3 ลักษณะข้าวเปลือกที่โรงสีข้าวรับซื้อ

ลำดับที่	สัดส่วนข้าวเปลือกที่ซื้อ		พันธุ์ที่รับซื้อ	ลักษณะข้าวเปลือกที่รับซื้อ
	เหนียว	เจ้า		
1	20	80	กข6 มะลิ 105	ข้าวเปลือกแบบแห้ง
2	-	100	มะลิ 105	ข้าวเปลือกแบบแห้ง
3	40	60	กข6 มะลิ 105	ข้าวเปลือกแบบแห้ง
4	10	90	กข6 กข10 มะลิ105	ข้าวเปลือกแบบแห้ง
5	25	75	กข6 มะลิ 105	ข้าวเปลือกแบบแห้ง
6	30	70	กข 6 สันป่าตอง มะลิ105	ข้าวเปลือกแบบแห้ง
7	20	80	มะลิ 105	ข้าวเปลือกแบบแห้ง
8	-	100	กข 6 สันป่าตอง มะลิ105	ข้าวเปลือกแบบแห้งและแบบดิบ
9	80	20	กข6 มะลิ หอมนิล หอมปทุม	ข้าวเปลือกแบบแห้งและแบบดิบ
10	5	95	ข้าวขาว	ข้าวเปลือกแบบแห้งและแบบดิบ
11	-	100	ข้าวขาว มะลิ105	ข้าวเปลือกแบบแห้ง
12	-	100	ข้าวขาว มะลิ105	ข้าวเปลือกแบบแห้งและแบบดิบ
13	-	100	ข้าวขาว มะลิ105	ข้าวเปลือกแบบแห้ง
14	-	100	ข้าวขาว มะลิ105	ข้าวเปลือกแบบแห้งและแบบดิบ
15	-	100	ข้าวขาว มะลิ105	ข้าวเปลือกแบบแห้งและแบบดิบ

ที่มา: จากการสัมภาษณ์

2) การลดความชื้นข้าวเปลือก

ข้าวเปลือกที่รวบรวมมาจากเกษตรกรมีทั้งข้าวเปลือกแบบแห้งและข้าวเปลือกแบบดิบ ถ้าเป็นข้าวเปลือกแห้งที่มีความชื้นไม่เกิน ร้อยละ 14.5 เมื่อซื้อแล้วข้าวเปลือกจะถูกส่งไปเก็บรักษาในยุ้งฉางหรือไซโลเพื่อรอสี แต่ถ้าหากเป็นข้าวเปลือกดิบที่มีความชื้นเกิน 14.5 ต้องมีการลดความชื้นก่อน เพราะถ้าหากนำไปเก็บรักษาจะทำให้ข้าวเปลือกเกิดการเน่าเสีย ซึ่งวิธีการลดความชื้นมีอยู่ 2 วิธีคือการตากบนลานตากโดยใช้แสงแดดช่วยลดความชื้น และลดความชื้นโดยใช้เครื่องอบ (รูปที่ 4.1)

วิธีการลดความชื้นโดยการตากบนลาน ข้าวเปลือก 1 ชุค ใช้ระยะเวลาในการตาก 2 วัน (ในกรณีที่มีแสงแดดตลอดวัน) ระดับความชื้นจึงจะอยู่ที่ระดับมาตรฐาน แต่วิธีการนี้ต้องพลิกกลับข้าวเปลือกและมีปัญหาเรื่องนกมาจิกกินข้าว รวมทั้งต้องใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ แต่ประหยัดค่าใช้จ่ายกว่าการใช้เครื่องอบ ส่วนวิธีการใช้เครื่องอบข้าวเปลือก เครื่องอบข้าวมีข้อดีคือในกรณีที่ลานตากข้าวไม่เพียงพอกับปริมาณข้าวเปลือกจำนวนมาก กรณีที่แสงแดดไม่แรงพอหรือฝนอาจตก วิธีการอบข้าวเปลือกจะอบสองรอบต่อข้าว 1 ชุค รอบแรกใช้ระยะเวลาการอบ 12 ชั่วโมง แล้วจะนำข้าวเปลือกออกมาผึ่งให้เย็นตัวก่อนจึงจะนำกลับไปอบอีกครั้ง ใช้ระยะเวลาอบต่ออีก 12 ชั่วโมง รวมระยะเวลาที่ใช้อบข้าว 1 ชุค เฉลี่ยเท่ากับ 24 ชั่วโมง การทำเช่นนี้เพื่อไม่ให้ข้าวเปลือกเกิดความร้อนมากเกินไปอาจทำให้ข้าวหักเมื่อนำไปสี ผู้ดูแลจึงต้องมีการควบคุมระดับความร้อนของเครื่องอบอยู่ตลอด เมื่อข้าวเปลือกแห้งแล้วก็จะนำไปเก็บรักษาเพื่อรอการสีต่อไป

รูปที่ 4.1 ลานตากข้าวเปลือกและโรงอบข้าวเปลือก

การศึกษานี้พบว่าโรงสีข้าวสหกรณ์ทุกตัวอย่างมีลานตากข้าว ซึ่งขนาดของลานตากไม่ได้มีความสัมพันธ์กับขนาดของเครื่องสีข้าว ขึ้นอยู่กับว่าพื้นที่ของโรงสีข้าวมีขนาดเท่าไร บางโรงสีที่มีเครื่องอบข้าวเปลือกสามารถลดความชื้นข้าวเปลือกได้ปริมาณมาก และในกรณีที่ไม่มีแสงแดดหรือสถานที่ของโรงสีข้าวไม่เพียงพอสำหรับการตากข้าวเปลือกจำนวนมาก โรงสีข้าวสหกรณ์ใช้อบข้าว

โดยใช้เครื่องบินจำนวน 10 แห่ง (ร้อยละ 73.33) ส่วน 5 แห่งที่เหลือไม่มีเครื่องบินจะลดความชื้นโดยการตากบนลาน จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของโรงสีข้าวที่ไม่มีโรงอบพบว่า การสร้างโรงอบข้าวใช้ทุนจำนวนมากจึงไม่ได้ลงทุนสร้าง

ตารางที่ 4.4 วิธีการลดความชื้นความเปลือกของโรงสีข้าวสหกรณ์การเกษตร

ลำดับที่	วิธีการลดความชื้นข้าวเปลือก	
	เครื่องอบ	ลานตาก
1	✓	✓
2	-	✓
3	✓	✓
4	✓	✓
5	-	✓
6	✓	✓
7	-	✓
8	✓	✓
9	✓	✓
10	✓	✓
11	-	✓
12	✓	✓
13	-	✓
14	✓	✓
15	✓	✓
รวม	10	15

ที่มา: จากการสำรวจ

3) การเก็บรักษาข้าวเปลือกและระยะเวลาการเก็บรักษาเพื่อรอการแปรรูป

ข้าวเปลือกที่โรงสีข้าวรับซื้อมาเมื่อมีความชื้นอยู่ในระดับมาตรฐานแล้วคือไม่เกินร้อยละ 14.5 โรงสีข้าวก็จะนำไปเก็บรักษาไว้เพื่อรอการสี ลักษณะการเก็บข้าวเปลือกที่โรงสีข้าวตัวอย่างปฏิบัติมี 4 วิธี คือ (1) การเก็บข้าวเปลือกใส่ในกระสอบป่านแล้วนำไปวางเรียงกันในโกดัง วิธีการนี้อากาศสามารถถ่ายเทได้สะดวกไม่ทำให้ข้าวเปลือกเกิดความชื้น (2) การเก็บข้าวเปลือกไว้ในไซโลซึ่งสามารถเก็บข้าวเปลือกได้เป็นปริมาณมาก แต่มีปัญหาในเรื่องการถ่ายเทอากาศได้ยากหากเก็บไว้เป็นเวลานานอาจทำให้เกิดปัญหาข้าวที่สีออกมามีสีเหลือง (3) การเทข้าวเปลือกกองไว้ในนางข้าว แล้วใช้

ฝ้ายคลุม วิธีการนี้สะดวกแต่มีปัญหาเรื่องของนกและหนูที่มากินข้าวเปลือก และ (4) วิธีการเก็บข้าวเปลือกไว้ในกระสอบขนาด 1 ตัน เป็นวิธีการที่ใช้ในกรณีที่กระสอบปานไม่เพียงพอ (รูปที่ 4.2)

สำหรับการศึกษานี้พบว่าโรงสีข้าวทุกโรงสีข้าวจะมีฉางข้าวหรือโกดังสำหรับเก็บผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับโรงสีข้าว ในแต่ละโรงสีข้าวจะมีจำนวนฉางและขนาดที่ไม่เท่ากันแล้วขึ้นอยู่กับขนาดธุรกิจของโรงสีข้าว นอกจากนี้โรงสีข้าวจะเก็บข้าวเปลือกไว้ในฉางข้าวแล้ว ยังมีโรงสีข้าวที่มีไซโลสำหรับเก็บผลผลิตทางการเกษตรจำนวน 8 แห่ง (ร้อยละ 53.33) แต่ในจำนวนนี้มี 2 แห่งที่ไซโลชำรุด และไม่คุ้มค่าที่จะทำการซ่อม

การเก็บรักษาข้าวเปลือกหากเป็นข้าวที่เก็บเก็บเกี่ยวในปีนั้นๆ ระยะเวลาการเก็บรักษาข้าวเปลือกข้าวเหนียวกับข้าวเปลือกข้าวเจ้าจะต่างกัน คือข้าวเปลือกข้าวเหนียวเมื่อซื้อมาแล้วสามารถนำไปสีขายได้เลย เพราะข้าวเหนียวใหม่จะมีกลิ่นหอมเป็นที่นิยมของผู้บริโภค แต่ข้าวเปลือกข้าวเจ้าต้องเก็บไว้เป็นระยะเวลา 3 เดือนขึ้นไปจึงจะสามารถนำมาสีได้ เพราะข้าวเจ้าที่เก็บพักไว้เม็ดข้าวจะแห้งเมื่อนำมาสีจะไม่เกิดการหัก และลูกค้าจะชอบข้าวเจ้าเก่ามากกว่าเพราะเมื่อนำไปหุงแล้วข้าวจะสวยมีลักษณะที่เรียกว่าขึ้นหม้อ

(1)

(2)

(3)

(4)

รูปที่ 4.2 การเก็บรักษาข้าวเปลือกในระหว่างรอการสี

4) การสีข้าว

การสีข้าวของโรงสีข้าวของสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นการสีข้าวตามคำสั่งซื้อของลูกค้า ดังนั้นระดับข้าวที่จะสีจะขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้า ขั้นตอนการสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรเริ่มแรกเจ้าหน้าที่จะประเมินคุณภาพของข้าวเปลือกที่จะใช้สีก่อนว่ามีข้าวตันเท่าไร สามารถสีข้าวแบบไหน จากนั้นจะนำข้าวเปลือกทดสอบสีเพื่อคัดส่วนความแตกหักและความขาวของสีข้าว ถ้าหากยังไม่เป็นที่พอใจเจ้าหน้าที่จะขยับหินสี หรือลูกยางเพื่อให้ได้ข้าวตามที่ต้องการ จากการสอบถามเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับวิธีการตั้งหินสี พบว่าระยะของหินสีนั้นไม่สามารถกำหนดได้แน่นอนว่าระยะไหนที่จะสีข้าวได้คุณภาพดี เจ้าหน้าที่จะตั้งโดยใช้ประสบการณ์จากการสีข้าวที่ผ่านมาว่าข้าวแต่ละชนิดจะต้องตั้งแบบใด นอกจากระยะของหินสีที่มีผลต่อคุณภาพข้าวสารแล้ว ข้าวเปลือกที่นำไปสีก็ต้องมีคุณภาพด้วย โดยข้าวในแต่พันธุ์ก็ต้องการตั้งหินสีที่ต่างกันเนื่องจากความแข็งของข้าวต่างกัน เช่นข้าวขาวจะมีความแข็งมากกว่าข้าวหอมมะลิ ถ้าหากสีข้าวหอมมะลิแล้วมีการบีบระยะหินสีจะทำให้ข้าวหัก

สำหรับโรงสีข้าวที่สีข้าว 100 เปอร์เซ็นต์ หรือข้าวที่มีคุณภาพสูงโรงสีข้าวจะมีการติดตั้งเครื่องยิงสีหรือเครื่องคัดสีไว้เพื่อทำหน้าที่คัดแยกสิ่งเจือปนและเมล็ดข้าวเสียออก ทั้งยังสามารถแยกแยะสีข้าวได้ด้วย เช่นถ้ากำลังสีข้าวเปลือกข้าวเจ้า เครื่องยิงสีก็จะแยกเอาข้าวเหนียว ข้าวเมล็ดเหลือง ข้าวเมล็ดดำ และเมล็ดพืชอื่นๆที่ปนมา ทำให้ได้ข้าวคุณภาพดี จากการสำรวจมีโรงสีข้าวที่มีเครื่องยิงสีจำนวน 6 แห่ง (ร้อยละ 40) จากการสอบถามถึงสาเหตุที่โรงสีข้าวไม่มีเครื่องยิงสีเนื่องจากตัวเครื่องมีราคาสูง

การสีข้าวของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร เป็นการสีข้าวที่ไม่เต็มความสามารถเต็มกำลังของเครื่องสีข้าว เพราะการสีข้าวจะสีตามคำสั่งซื้อของลูกค้า บางโรงสีจะสีเพียงเพื่อจำหน่ายให้กับลูกค้ารายย่อย จากการสำรวจพบว่าโดยเฉลี่ยโรงสีข้าวจะสีข้าวจำนวน 5 วัน เป็นช่วงวันทำการคือวันจันทร์ถึงศุกร์ สำหรับจำนวนชั่วโมงที่สีข้าวต่อวันนั้นส่วนใหญ่สีข้าวเป็นระยะเวลา 8 ชั่วโมงต่อวัน คือช่วงเวลาทำการ แต่หากมีคำสั่งซื้อจากลูกค้าปริมาณมากก็จะขยายเวลาการสีแล้วแต่กรณี (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 จำนวนวันสีข้าวของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

ลำดับที่	จำนวนวันสีข้าวต่ออาทิตย์
1	4
2	2
3	5
4	4
5	4
6	2
7	6
8	5
9	5
10	6
11	3
12	5
13	7
14	3
15	5
เฉลี่ย	5

ที่มา: จากการสำรวจ

6) การจำหน่ายสินค้า

ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการสีข้าวประกอบไปด้วย ข้าวสาร ปลายข้าว รำละเอียดและแกลบ ผลผลิตเหล่านี้โรงสีข้าวบางแห่งสามารถขายได้ทุกส่วน โรงสีข้าวจึงมีรายได้อื่นที่นอกเหนือจากการขายข้าวสาร ลูกค้าของโรงสีข้าวแต่ละแห่งมีลักษณะคล้ายกัน คือลูกค้าที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ พ่อค้าที่รับซื้อข้าวสารในปริมาณมากแล้วนำไปจำหน่ายและมีบางโรงสีที่มีบริษัทเข้ามาคิดให้ผลิตสินค้าให้ โดยใช้ตราสินค้าของบริษัทนั้นๆ ได้แก่ บริษัทแอมเวย์ เป็นต้น บางโรงสีส่งสินค้าไปต่างประเทศด้วย ได้แก่ ประเทศจีน ประเทศสิงคโปร์ สำหรับขนาดบรรจุภัณฑ์ข้าวของโรงสีจะมีหลายขนาดตามความต้องการของลูกค้า ได้แก่ 0.8 กิโลกรัม (1 ลิตร) 5 10 15 45 50 กิโลกรัม ขนาดที่ลูกค้าต้องการมากที่สุดคือขนาด 45 กิโลกรัม โรงสีข้าวบางแห่งมีการขายผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตราสหกรณ์เป็นตราสินค้า (รูปที่ 4.3)

รูปที่ 4.3 ลักษณะบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ของโรงสีข้าว

4.3 ต้นทุนและผลตอบแทนการแปรรูปข้าวเปลือกของโรงสีข้าวสหกรณ์การเกษตร

การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการสีข้าว ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจของโรงสีข้าวได้ กล่าวคือหากโรงสีข้าวดำเนินงานแล้วมีกำไร โรงสีข้าวก็สามารถดำเนินงานต่อไปได้ แต่หากขาดทุน โรงสีข้าวจะวางแผนการผลิตต่อไปอย่างไร และปรับปรุงค่าใช้จ่ายในการสีข้าวส่วนไหนได้บ้าง ดังนั้นการที่โรงสีข้าวทราบต้นทุนในการสีข้าวแล้วก็จะจะเป็นประโยชน์ในด้านการวางแผนและพัฒนาธุรกิจได้

ต้นทุนการสีข้าวของโรงสีสหกรณ์จำนวน 15 แห่ง มีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18,036 บาทต่อตัน และมีรายได้โดยเฉลี่ยเท่ากับ 18,243 บาทต่อตัน และมีรายได้สุทธิเท่ากับ 207 บาทต่อตัน หากพิจารณาในส่วนของต้นทุนของโรงสีข้าวแต่ละแห่งพบว่า โรงสีข้าวที่มีต้นทุนการผลิตสูงสุด 20,551 บาทต่อตัน เพราะว่าโรงสีข้าวแห่งนี้มีค่าเสื่อมราคาสูงเมื่อเทียบกับโรงสีข้าวอื่น ซึ่งต้นทุนของโรงสีแห่งนี้มากกว่าโรงสีข้าวที่ต้นทุนการสีข้าวต่ำสุดที่มีต้นทุนเท่ากับ 16,554 บาทต่อตัน เท่ากับ 3,997 บาทต่อตัน สำหรับรายได้จากการจำหน่ายข้าวสารและผลพลอยได้ที่มีมูลค่าสูงสุดเท่ากับ 20,200 บาทต่อตัน ส่วนโรงสีข้าวที่มีรายได้น้อยที่สุดเท่ากับ 13,188 บาท ซึ่งเป็นโรงสีข้าวที่ขาดทุนถึง 3,719 บาทต่อตัน จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลโรงสีข้าวแห่งนี้กล่าวว่า ในปีนั้นข้าวเปลือกที่โรงสีข้าวซื้อมามีปัญหา

ในเรื่องคุณภาพข้าวเปลือกเนื่องมาจากการจัดเก็บทำให้ข้าวเปลือกเสื่อมคุณภาพ เมื่อนำไปสีแล้วได้ข้าวดีน้อย และข้าวสารที่ได้มีสีเหลือง ทำให้ขายได้ราคาต่ำ

ตารางที่ 4.6 ต้นทุนและผลตอบแทนในการสีข้าวของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

ลำดับที่	ต้นทุนการสีข้าว (บาท/ตันข้าวเปลือก)	รายได้ทั้งหมด (บาท/ตันข้าวเปลือก)	รายได้สุทธิ (บาท/ตันข้าวเปลือก)	ขนาดของโรงสีข้าว
1	17,822	17,850	29	ขนาดกลาง
2	18,548	20,496	1,948	ขนาดกลาง
3	16,659	16,965	307	ขนาดเล็ก
4	16,906	13,188	(3,719)	ขนาดกลาง
5	16,554	16,770	216	ขนาดกลาง
6	19,492	18,115	(1,377)	ขนาดกลาง
7	18,540	17,804	(736)	ขนาดเล็ก
8	18,605	20,200	1,594	ขนาดกลาง
9	16,930	17,639	709	ขนาดกลาง
10	17,888	19,427	1,539	ขนาดกลาง
11	20,551	20,059	(492)	ขนาดเล็ก
12	18,621	19,797	1,176	ขนาดกลาง
13	17,037	17,064	27	ขนาดใหญ่
14	16,674	18,302	1,628	ขนาดใหญ่
15	19,718	19,972	254	ขนาดกลาง
เฉลี่ย	18,036	18,243	207	
น้อยที่สุด	16,554	13,188	1,948	
มากที่สุด	20,551	20,200	(1,377)	

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ( ) หมายถึงรายได้สุทธิเป็นลบ

หากพิจารณารายละเอียดของต้นทุนในการสีข้าวและรายได้จากการสีข้าวโดยละเอียดแล้วพบว่าต้นทุนส่วนใหญ่ร้อยละ 84.69 เป็นค่าข้าวเปลือกที่ใช้ในการผลิต และเป็นค่าดำเนินงานร้อยละ 15.31 (ตารางที่ 4.7) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นค่าจ้างและเงินเดือนของพนักงานและลูกจ้าง และค่าเสื่อมราคาของวัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักรและสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตที่หมายถึงไม่ว่าโรงสีข้าวจะมีการสีข้าวหรือไม่ โรงสีข้าวยังคงมีค่าใช้จ่ายส่วนนี้ จากการวิเคราะห์ผลตอบแทนที่โรงสีข้าวได้รับจากการสีข้าว เป็นรายได้ที่มาจากการขายข้าวสารและผลพลอยได้ที่เกิดจากการสีข้าว ประกอบด้วย รำละเอียดและแกลบ เมื่อหักต้นทุนการผลิตทั้งหมดแล้ว โรงสีข้าวมี

รายรับสุทธิโดยเฉลี่ยเท่ากับ 207 บาทต่อตัน เป็นผลตอบแทนที่มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับต้นทุนที่ใช้ไป แต่โรงสีข้าวสหกรณ์ ยังคงมีการสีข้าว เพราะโรงสีข้าวของสหกรณ์ ต้องช่วยเหลือเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ที่ยังมีการปลูกข้าวทั้งในด้านการรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรและยังช่วยเหลือในเรื่องของราคาข้าว ในกรณีที่ราคาข้าวในท้องตลาดตกต่ำ สหกรณ์การเกษตรจะมีการตั้งราคาขั้นต่ำของข้าวเปลือกเพื่อช่วยให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกขายข้าวในราคาที่เกษตรกรไม่ขาดทุน

ผลตอบแทนที่โรงสีข้าวได้รับจากธุรกิจการสีข้าวมีจำนวนที่น้อย หากพิจารณาในมุมมองของเอกชนแล้วไม่มีความน่าสนใจที่จะดำเนินการต่อแล้ว แต่ด้วยเหตุผลที่โรงสีข้าวของสหกรณ์ยังคงต้องดำเนินการต่อ เพราะต้องการช่วยเหลือเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์รวมทั้งเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ ในด้านการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร โรงสีข้าวจึงมีดำเนินธุรกิจอื่นควบคู่กับการสีข้าว ได้แก่ ธุรกิจการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรที่มีอยู่ในพื้นที่ของสหกรณ์ และธุรกิจการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เพื่อให้โรงสีข้าวมีรายรับจากธุรกิจอื่น ทั้งยังเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรสมาชิกและการลดความเสี่ยงในการขาดทุนจากการดำเนินธุรกิจสีข้าวเพียงอย่างเดียว

ตารางที่ 4.7 รายละเอียดต้นทุนและผลตอบแทนการสีข้าวของโรงสีข้าวโดยเฉลี่ย

รายการ	ต้นทุนเฉลี่ย (บาทต่อตันข้าวเปลือก)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	ร้อยละ
ต้นทุนผันแปร	16,681	0	16,681	92.48
ค่าข้าวเปลือกใช้ในการผลิต	15,275	0	15,275	84.69
ค่าใช้จ่ายในการรวบรวม	69	0	86	0.38
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	133	0	133	0.74
ค่าไฟฟ้า	279	0	279	1.55
ค่าใช้จ่ายในการสี	32	0	32	0.18
ค่าขนส่งข้าว	65	0	65	0.36
ค่าอบข้าวเปลือก	40	0	40	0.22
ค่าใช้จ่ายในการขาย	0	0	0	0.00
ค่าวัสดุอุปกรณ์	353	0	353	1.96
ค่าเบี้ยเลี้ยง (พาหนะ, พนักงาน)	31	0	31	0.17
ค่าปรับปรุง ซ่อมบำรุงรักษา	129	0	129	0.72
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	371	0	371	1.48
ต้นทุนคงที่	660	696	1,356	7.52
เงินเดือนและค่าจ้าง	619	0	619	3.43
ค่าเช่าลานตากข้าว คลังสินค้า	40	0	40	0.22
ค่าเสื่อมราคา	0	696	696	3.86

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

รายการ	ต้นทุนเฉลี่ย (บาทต่อตันข้าวเปลือก)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	ร้อยละ
ต้นทุนรวม (บาท/ตัน)	17,340	696	18,036	100.00
รายรับเฉลี่ย (บาท/ตัน)			18,243	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/ตัน)			903	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ตัน)			207	

ที่มา: จากการคำนวณ

การศึกษาครั้งนี้แบ่งขนาดของโรงสีข้าวออกเป็น 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และโรงสีขนาดใหญ่ โดยแบ่งจากกำลังการผลิตของเครื่องสีข้าว จึงได้แบ่งวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการสีข้าวออกเป็น 3 กลุ่มตามขนาดของโรงสีข้าว เพื่อเปรียบเทียบว่าโรงสีข้าวแต่ละขนาดมีต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนเหมือนแตกต่างกันอย่างไร โรงสีขนาดไหนที่มีผลตอบแทนสุทธิตั้งแต่ต้นเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาถึงความคุ้มค่าในการผลิต มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 ต้นทุนและผลตอบแทนการสีข้าวของโรงสีข้าวขนาดเล็ก

กรรมวิธีในการสีข้าวของโรงสีข้าวขนาดเล็กไม่ได้แตกต่างจากโรงสีข้าวขนาดกลางและขนาดใหญ่ เพียงแต่โรงสีที่มีกำลังการผลิตน้อยเป็นข้อจำกัดของโรงสีข้าวอย่างหนึ่ง หากต้องการที่จะสีข้าวในปริมาณมากต่อวันจะทำไม่ได้ สำหรับโรงสีข้าวสหกรณ์ที่มีขนาดเล็กจำนวน 3 แห่ง มีกำลังการผลิต 12 ตันต่อวัน จำนวน 1 แห่ง และอีก 2 แห่งมีกำลังการผลิต 24 ตันต่อวัน เป็นเครื่องจักรที่ใช้พลังงานไฟฟ้า จากตารางที่ 4.1 พบว่าโรงสีข้าวขนาดเล็กจำนวน 2 แห่งมีผลตอบแทนสุทธิเป็นลบ (ขาดทุน) เมื่อพิจารณาโดยรวมทั้ง 3 แห่ง ต้นทุนการสีข้าวของโรงสีข้าวขนาดเล็กโดยเฉลี่ยเท่ากับ 18,901 บาทต่อตัน ประกอบด้วยต้นทุนผันแปร 16,742 บาทต่อตัน (ร้อยละ 88.58) และเป็นต้นทุนคงที่ 2,159 บาทต่อตัน (ร้อยละ 11.42)

ต้นทุนผันแปรประกอบด้วยค่าข้าวเปลือกที่ใช้ในการผลิต มีมูลค่าถึง 15,046 บาทต่อตัน (ร้อยละ 79.61) รองลงมาคือค่าวัสดุอุปกรณ์ 391 บาทต่อตัน (ร้อยละ 2.07) ค่าใช้จ่ายในการขนส่งข้าว 287 บาทต่อตัน ค่าปรับปรุงซ่อมบำรุงรักษา 242 บาทต่อตัน (ร้อยละ 1.28) ค่าไฟฟ้า 226 บาทต่อตัน (ร้อยละ 1.20) ส่วนต้นทุนรายการอื่นมีค่าใช้จ่ายในสัดส่วนที่น้อย

ต้นทุนคงที่ประกอบด้วย เงินเดือนและค่าจ้าง 1,037 บาทต่อตัน (ร้อยละ 5.49) ค่าเสื่อมราคา อุปกรณ์ เครื่องจักร โรงเรือน มีมูลค่าเท่ากับ 966 บาทต่อตัน (ร้อยละ 5.11) และค่าเช่าลานตากข้าว คลังสินค้า 156 บาทต่อตัน (ร้อยละ 0.83)

โรงสีข้าวขนาดเล็กมีรายได้จากการขายข้าวสารและผลพลอยได้ที่ได้จากการสีข้าวเปลือก จำนวน 1 ตันโดยเฉลี่ย 18,380 บาทต่อตัน เมื่อนำรายได้หักต้นทุนที่เป็นเงินสดพบว่ากำไรเฉลี่ย 446 บาทต่อตัน และเมื่อนำมาหักต้นทุนการแปรรูปทั้งหมด พบว่าโรงสีข้าวขนาดทุน 521 บาทต่อตัน เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการสีข้าวเฉลี่ยของโรงสีทั้ง 15 แห่ง จะเห็นว่าโรงสีข้าวขนาดเล็กมีค่าใช้จ่ายคงที่สูง ซึ่งประกอบด้วยค่าเงินเดือนและค่าจ้าง และค่าเสื่อมราคา (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 ต้นทุนและผลตอบแทนการสีข้าวของโรงสีข้าวขนาดเล็ก

รายการ	ต้นทุนขนาดเล็ก (บาทต่อตันข้าวเปลือก)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	ร้อยละ
ต้นทุนผันแปร	16,742	0	16,742	88.58
ค่าข้าวเปลือกใช้ในการผลิต	15,046	0	15,046	79.61
ค่าใช้จ่ายในการรวบรวม	25	0	25	0.13
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	79	0	79	0.42
ค่าไฟฟ้า	226	0	226	1.20
ค่าใช้จ่ายในการสี	0	0	0	0.00
ค่าขนส่งข้าว	287	0	287	1.52
ค่าอบข้าวเปลือก	176	0	176	0.93
ค่าใช้จ่ายในการขาย	0	0	0	0.00
ค่าวัสดุอุปกรณ์	391	0	391	2.07
ค่าเบี้ยเลี้ยง (พาหนะ, พนักงาน)	92	0	92	0.49
ค่าปรับปรุง ซ่อมบำรุงรักษา	242	0	242	1.28
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	177	0	177	0.94
ต้นทุนคงที่	1,193	966	2,159	11.42
เงินเดือนและค่าจ้าง	1,037	0	1,037	5.49
ค่าเช่าลานตากข้าว คลังสินค้า	156	0	156	0.83
ค่าเสื่อมราคา	0	966	966	5.11
ต้นทุนรวม (บาท/ตัน)	17,934	966	18,901	100.00
รายรับเฉลี่ย (บาท/ตัน)			18,380	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/ตัน)			446	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ตัน)			-521	

ที่มา: จากการคำนวณ

4.3.2 ต้นทุนและผลตอบแทนการสีข้าวของโรงสีข้าวขนาดกลาง

โรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมด เป็นโรงสีข้าวที่มีกำลังการผลิตจัดอยู่ในกลุ่มขนาดกลาง และส่วนใหญ่มีกำลังการผลิต 40 ตันต่อวัน สำหรับต้นทุนการสีข้าวของโรงสีข้าวขนาดกลางโดยเฉลี่ยเท่ากับ 18,013 บาทต่อตัน ประกอบด้วยต้นทุนผันแปร 16,830 บาทต่อตัน (ร้อยละ 93.43) และเป็นต้นทุนคงที่ 1,183 บาทต่อตัน (ร้อยละ 6.57) โดยต้นทุนผันแปรประกอบด้วยค่าข้าวเปลือกที่ใช้ในการผลิต มีมูลค่าถึง 15,444 บาทต่อตัน (ร้อยละ 85.74) รองลงมาได้แก่ ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดทั่วไป 234 บาทต่อตัน (ร้อยละ 1.30) ค่าวัสดุอุปกรณ์ 358 บาท (ร้อยละ 1.99) ค่าไฟฟ้า มีมูลค่าเท่ากับ 329 บาทต่อตัน (ร้อยละ 1.83) ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง 158 บาทต่อตัน (ร้อยละ 0.88) สำหรับมูลค่าของค่าใช้จ่ายในส่วนอื่นมีมูลค่าในสัดส่วนที่น้อย สำหรับต้นทุนคงที่ประกอบด้วย ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ เครื่องจักร โรงเรือน มีมูลค่าเท่ากับ 603 บาทต่อตัน (ร้อยละ 3.35) รองลงมาคือเงินเดือนและค่าจ้าง 566 บาทต่อตัน (ร้อยละ 3.14) และค่าเช่าลานตากข้าว คลังสินค้า 14 บาทต่อตัน (ร้อยละ 0.08)

โรงสีข้าวขนาดกลางมีรายได้จากการขายข้าวสารและผลพลอยได้จากการสีข้าวเปลือกจำนวน 1 ตัน โดยเฉลี่ยเท่ากับ 18,314 บาทต่อตัน เมื่อนำรายได้หักต้นทุนที่เป็นเงินสดพบว่ากำไรเฉลี่ย 904 บาทต่อตัน และเมื่อนำมาหักต้นทุนการแปรรูปทั้งหมด พบว่าโรงสีข้าวได้รับกำไรเฉลี่ย 301 บาทต่อตัน (ตารางที่ 4.9)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 4.9 ต้นทุนและผลตอบแทนการสีข้าวของโรงสีข้าวขนาดกลาง

รายการ	ต้นทุนขนาดกลาง (บาทต่อตันข้าวเปลือก)			
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	ร้อยละ
ต้นทุนผันแปร	16,830	0	16,830	93.43
ค่าข้าวเปลือกใช้ในการผลิต	15,444	0	15,444	85.74
ค่าใช้จ่ายในการรวบรวม	79	0	79	0.44
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	158	0	158	0.88
ค่าไฟฟ้า	329	0	329	1.83
ค่าใช้จ่ายในการสี	41	0	41	0.23
ค่าขนส่งข้าว	12	0	12	0.07
ค่าอบข้าวเปลือก	1	0	1	0.01
ค่าวัสดุอุปกรณ์	358	0	358	1.99
ค่าเบี้ยเลี้ยง (พาหนะ, พนักงาน)	18	0	18	0.10
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพาหนะ เช่น รถยนต์	77	0	77	0.43
ค่าปรับปรุง ซ่อมบำรุงรักษา	79	0	79	0.44
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	234	0	234	1.30
ต้นทุนคงที่	580	603	1,183	6.50
เงินเดือนและค่าจ้าง	566	0	566	3.14
ค่าเช่าลานตากข้าว คลังสินค้า	14	0	14	0.08
ค่าเสื่อมราคา	0	603	603	3.35
ต้นทุนรวม (บาท/ตัน)	17,410	603	18,013	100.00
รายรับเฉลี่ย (บาท/ตัน)			18,314	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/ตัน)			732	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ตัน)			129	

ที่มา: จากการคำนวณ

4.3.3 ต้นทุนและผลตอบแทนการสีข้าวของโรงสีข้าวขนาดใหญ่

โรงสีข้าวขนาดใหญ่มีจำนวน 2 แห่ง โรงสีข้าวมีกำลังการผลิต 100 และ 200 ตันต่อวัน มีต้นทุนการสีข้าวโดยเฉลี่ยเท่ากับ 16,856 บาทต่อตัน ประกอบด้วยต้นทุนผันแปร 15,841 บาทต่อตัน (ร้อยละ 93.98) และเป็นต้นทุนคงที่ 1,015 บาทต่อตัน (ร้อยละ 6.02) โดยต้นทุนผันแปรประกอบด้วยค่าข้าวเปลือกที่ใช้ในการผลิต มีมูลค่าถึง 14,774 บาทต่อตัน (ร้อยละ 87.65) รองลงมาได้แก่ ค่าวัสดุอุปกรณ์ 272 บาทต่อตัน (ร้อยละ 1.61) ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด 236 (ร้อยละ 1.40) ค่าปรับปรุงซ่อม

บำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร และสิ่งปลูกสร้างของโรงสีข้าวมีมูลค่าเท่ากับ 213 บาทต่อตัน (ร้อยละ 1.26) ค่าใช้จ่ายในส่วนอื่นมีมูลค่าในสัดส่วนที่น้อย (ตารางที่ 4.10)

ต้นทุนคงที่ประกอบด้วย ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ เครื่องจักร โรงเรือน มีมูลค่าเท่ากับ 757 บาทต่อตัน (ร้อยละ 3.30) รองลงมาคือเงินเดือนและค่าจ้าง 258 บาทต่อตัน (ร้อยละ 1.53) ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเช่าลานตากข้าวหรือคลังสินค้า

โรงสีข้าวขนาดใหญ่มีรายได้จากการขายข้าวสารและผลพลอยได้เท่ากับ 17,683 บาทต่อตัน เมื่อนำรายได้หักต้นทุนที่เป็นเงินสดพบว่ากำไรเฉลี่ย 1,584 บาทต่อตัน และเมื่อนำมาหักต้นทุนการแปรรูปทั้งหมด พบว่าโรงสีข้าวยังคงได้รับกำไรเฉลี่ย 827 บาทต่อตัน

ตารางที่ 4.10 ต้นทุนและผลตอบแทนการสีข้าวของโรงสีข้าวขนาดใหญ่

รายการ	ต้นทุนขนาดใหญ่ (บาทต่อตันข้าวเปลือก)			ร้อยละ
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม	
ต้นทุนผันแปร	15,841	0	15,841	93.98
ค่าข้าวเปลือกใช้ในการผลิต	14,774	0	14,774	87.65
ค่าใช้จ่ายในการรวบรวม	80	0	80	0.48
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	93	0	93	0.55
ค่าไฟฟ้า	108	0	108	0.64
ค่าใช้จ่ายในการสี	32	0	32	0.19
ค่าขนส่งข้าว	0	0	0	0.00
ค่าอบข้าวเปลือก	32	0	32	0.19
ค่าใช้จ่ายในการขาย	0	0	0	0.00
ค่าวัสดุอุปกรณ์	272	0	272	1.61
ค่าปรับปรุง ซ่อมบำรุงรักษา	213	0	213	1.26
ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด	236	0	236	1.40
ต้นทุนคงที่	258	757	1,015	6.02
เงินเดือนและค่าจ้าง	258	0	258	1.53
ค่าเสื่อมราคา	0	757	757	4.49
ต้นทุนรวม (บาท/ตัน)	16,099	757	16,856	100.00
รายรับเฉลี่ย (บาท/ตัน)			17,683	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนเงินสด (บาท/ตัน)			1,584	
ผลตอบแทนสุทธิเหนือต้นทุนทั้งหมด (บาท/ตัน)			827	

ที่มา: จากการคำนวณ

เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของโรงสีข้าวทั้ง 3 ขนาด พบว่าโรงสีข้าวที่มีรายได้มากที่สุด คือโรงสีข้าวขนาดใหญ่ รองลงมาคือขนาดกลางและขนาดเล็กตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึงต้นทุนในการสีข้าวแล้วพบว่า โรงสีข้าวที่มีต้นทุนการสีข้าวสูงที่สุดคือโรงสีข้าวขนาดเล็ก มีมูลค่า 18,901 บาทต่อตัน มากกว่าโรงสีข้าวขนาดใหญ่ที่มีต้นทุนการผลิต 16,856 บาทต่อตัน ถึง 2,045 บาทต่อตัน หากพิจารณารายละเอียดในการผลิตโรงสีข้าวขนาดเล็กมีต้นทุนในส่วน of ค่าดำเนินการมากที่สุด คือร้อยละ 20.39 โดยขนาดกลาง ร้อยละ 14.3 และขนาดใหญ่ ร้อยละ 12.35 ดังนั้นหากโรงสีข้าวขนาดเล็กต้องการลดต้นทุนในการผลิตค่าใช้จ่ายที่ควรลดคือค่าดำเนินการในส่วน of ต้นทุนคงที่ ได้แก่ เงินเดือนและค่าจ้างและค่าเสื่อมราคา

การสีข้าวเป็นเพียงธุรกิจอีกอย่างหนึ่งของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร แต่ถ้าหากการสีข้าวมีต้นทุนในการผลิตที่ต่ำ โอกาสที่โรงสีข้าวจะมีกำไรจากการจำหน่ายผลผลิตในมูลค่าที่สูงขึ้น แต่การพัฒนาการสีข้าวก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้โรงสีข้าว

4.4 ลักษณะการดำเนินงานของแต่ละธุรกิจของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

โรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรบางแห่งนอกจากมีการสีข้าวแล้วยังมีการดำเนินธุรกิจอื่นด้วย เนื่องจากวัตถุประสงค์ เครื่องจักรและสถานที่ของสหกรณ์ สามารถใช้ในการทำธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้แก่ การรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรและธุรกิจการแปรรูปลำไยเป็นลำไยอบแห้ง เนื้อหาในส่วนนี้จะอธิบายถึงลักษณะการดำเนินงานของธุรกิจทั้ง 3 ธุรกิจ และนำเสนอเฉพาะรายได้สุทธิของแต่ละธุรกิจที่โรงสีข้าวดำเนินงานอยู่ สำหรับข้อมูลผลตอบแทนของแต่ละธุรกิจมาจากรายงานทางการเงินประจำปีของสหกรณ์การเกษตร ที่มีการสรุปผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรทุกปี จะมีการสรุปผลการดำเนินงานของทุกธุรกิจ เพื่อสรุปว่าแต่ละธุรกิจมีผลตอบแทนเป็นอย่างไร โดยข้อมูลส่วนนี้จะนำมาพิจารณาว่าโรงสีข้าวมีการจัดการแต่ละธุรกิจแล้วมีผลตอบแทนเป็นอย่างไร มีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

4.4.1 ธุรกิจการแปรรูปข้าวเปลือก (การสีข้าว)

การวิเคราะห์ผลตอบแทนโดยรวมของธุรกิจการสีข้าวในส่วนนี้ แตกต่างจากผลตอบแทนจากการสีข้าวเฉลี่ยต่อตันในหัวข้อก่อนหน้านี้ที่วิเคราะห์เฉพาะต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการสีข้าวโดยตรงรวมทั้งรายได้ของธุรกิจที่วิเคราะห์เฉพาะรายได้ที่เกิดขึ้นจากการขายข้าวสารและผลพลอยได้ที่มาจากการสีข้าวเท่านั้น แต่การจัดการของธุรกิจการสีข้าวนอกจากมีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจโดยตรง ยังประกอบไปด้วยค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการผลิตโดยตรง เช่น ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ ค่าประกันภัย

เป็นต้น และการดำเนินงานของธุรกิจสีข้าวไม่ได้มีเพียงการสีข้าวเพื่อขายเท่านั้น ขึ้นอยู่กับการจัดการของโรงสีข้าว เช่น รายได้จากการให้เช่าลานตาก ค่าจ้างอบ เป็นต้น

โรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรทั้งหมด 15 แห่ง มีการดำเนินธุรกิจการสีข้าว ในปี พ.ศ.2555 พบว่าโรงสีข้าวสหกรณ์มีผลตอบแทนสุทธิจากการดำเนินธุรกิจทั้งหมดเฉลี่ย 1,475,108 บาท ในจำนวนนี้มีโรงสีข้าวที่มีผลตอบแทนเป็นบวก (กำไร) จำนวน 12 แห่ง และมีโรงสีข้าวที่มีผลตอบแทนเป็นลบ (ขาดทุน) จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงสีที่ 4 โรงสีที่ 7 และ โรงสีที่ 11 (ตารางที่ 4.11) เมื่อพิจารณาสาเหตุพบว่าโรงสีที่ 4 ประสบปัญหาคุณภาพของข้าวเปลือก โรงสีที่ 7 นั้นมีค่าใช้จ่ายค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร โรงเรือนและสิ่งปลูกสร้างในสัดส่วนที่สูง

4.4.2 ธุรกิจรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร

เกษตรกรในพื้นที่นอกจากมีการทำนาแล้ว บางพื้นที่มีการปลูกพืชชนิดอื่นด้วย ได้แก่ มันสำปะหลัง ข้าวโพดหวาน ถั่วเหลือง ถั่วเขียว เป็นต้น และสำหรับข้าวเปลือกนอกจากโรงสีข้าวจะซื้อเพื่อสีแล้ว โรงสีข้าวยังมีการซื้อข้าวเปลือกมาจัดการแล้วขาย ลักษณะการดำเนินงานของธุรกิจ คือการซื้อมาแล้วขายไป เริ่มจากการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร แล้วนำมาจัดการโดยถ้าเป็น ข้าวเปลือกมันสำปะหลัง ถั่วเหลือง ถั่วเขียว โรงสีข้าวจะต้องตากหรืออบเพื่อลดความชื้นก่อนนำไปขาย แต่ถ้าหากเป็นข้าวโพดหวานหรือผลผลิตที่กินสด เช่น ข้าวโพดหวานจะรับซื้อแล้วตัดแต่งเปลือกพร้อมทั้งบรรจุลงถุงแล้วนำจำหน่าย โดยกิจกรรมเหล่านี้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกับการสีข้าวได้ในบางส่วน เช่น ลานตาก โรงอบ แรงงาน เป็นต้น

สำหรับขอบเขตของธุรกิจการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรหมายความถึงการรวบรวมข้าวเปลือกในโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาลที่โรงสีข้าวของสหกรณ์ได้เข้าร่วมโครงการด้วย กรณีโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล โรงสีข้าวที่สามารถเข้าร่วมโครงการได้จะต้องได้รับการตรวจสอบแล้วว่าพร้อมที่ดำเนินงานได้ การเข้าร่วมโครงการรับจำนำโรงสีข้าวมีหน้าที่ในการรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรที่ลงชื่อเข้าร่วมโครงการ และมีหน้าที่ออกไปประทวนให้เกษตรกร แล้วนำข้าวเปลือกมาลดความชื้น เพื่อรอนำส่งข้าวเปลือกให้กับรัฐบาล หรืออาจรับจ้างสีข้าวจากโครงการรับจำนำแล้วส่งข้าวสารไปให้ แล้วโรงสีข้าวก็จะได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้างในการดำเนินงาน และยังสามารถผลพลอยได้ที่เหลือจากการแปรรูป เช่น รำละเอียด แกลบ เป็นต้น โรงสีข้าวของสหกรณ์จำนวน 13 ตัวอย่าง (ร้อยละ 86.67) เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล

จากตัวอย่างโรงสีข้าวของสหกรณ์จำนวน 15 ตัวอย่าง ในปี พ.ศ.2555 มีโรงสีข้าวที่มีธุรกิจรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรจำนวน 13 แห่ง (ร้อยละ 86.67) ในปีงบประมาณ 2555 มีโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรที่มีผลการดำเนินงานเป็นบวก (กำไร) จำนวน 13 ตัวอย่าง (ร้อยละ 13.33) และมีโรงสีข้าว 2 ตัวอย่างที่ขาดทุนจากธุรกิจนี้ แต่ทั้งสองแห่งมีกำไรจากธุรกิจแปรรูปข้าวเปลือก โดยโรงสีข้าวที่มีกำไรจากธุรกิจนี้มากที่สุดมีมูลค่า 7,612,610 บาท

หากพิจารณารายได้ที่โรงสีได้รับจากการดำเนินงานในธุรกิจรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร และธุรกิจการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรพบว่า บางแห่งมีรายได้จากธุรกิจรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรในปริมาณที่มากกว่าการแปรรูปข้าวเปลือก (ตารางที่ 4.11) หรือเรียกได้ว่าเป็นธุรกิจหลักของโรงสีข้าวเลย

4.4.3 ธุรกิจแปรรูปลำไย

สหกรณ์การเกษตรที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีการปลูกลำไย ในฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตจะมีลำไยปริมาณมากทำให้ลำไยราคาต่ำ สหกรณ์การเกษตรได้ช่วยเหลือเกษตรกรโดยการรับซื้อลำไยชนิดร่วงเพื่อนำมาแปรรูปเป็นลำไยอบแห้ง โดยใช้โรงอบข้าว มาใช้ในการอบลำไย ในปี พ.ศ.2555 มีโรงสีข้าวที่ดำเนินการแปรรูปลำไยเพียง 1 แห่ง ลดลงจากปีก่อนที่มีจำนวน 2 แห่ง โดยลำไยอบแห้งที่ได้ส่งออกยังประเทศ รายได้สุทธิที่โรงสีข้าวได้รับจากการดำเนินธุรกิจนี้มีกำไรถึง 5,058,705 บาท มีมูลค่าที่มากกว่าธุรกิจการแปรรูปข้าวเปลือกและธุรกิจการรวบรวมข้าวเปลือก (ตารางที่ 4.11) ดังนั้นธุรกิจนี้จึงถือว่าเป็นแหล่งรายได้ของโรงสีข้าวอีกทางหนึ่ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 4.11 ผลตอบแทนสุทธิแต่ละธุรกิจของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร ในปี พ.ศ.2555

ลำดับที่	ผลตอบแทนสุทธิ (บาท)			รวม
	ธุรกิจแปรรูป ข้าวเปลือก	ธุรกิจแปรรูปผลผลิต ทางการเกษตร	ธุรกิจรวบรวมผลผลิต ทางการเกษตร	
1	392,955	104,705	-	497,660
2	500,737	(134,602)	-	366,135
3	914,005	1,029,635	-	1,943,640
4	(4,484,071)	7,612,610	-	3,128,539
5	(149,261)	1,311,406	-	1,162,145
6	941,938	-	-	941,938
7	(503,317)	-	-	(503,317)
8	7,044,728	455,256	-	7,499,984
9	939,969	129,733	5,058,705	6,128,407
10	5,291,668	1,200,050	-	6,442,244
11	(217,213)	3,676,831	-	3,459,618
12	336,594	291,799	-	628,393
13	316,869	874,514	-	1,191,383
14	9,956,822	45,691	-	10,002,513
15	844,198	(150,176)	-	694,022
เฉลี่ย	1,475,108	1,265,189	5,058,705	2,905,554
มากที่สุด	9,956,822	7,612,610	-	10,002,513
น้อยที่สุด	(4,484,071)	(150,176)	-	(503,317)

ที่มา: จากรายงานงบประมาณประจำปี 2555 ของสหกรณ์การเกษตร

หมายเหตุ: ตัวเลขใน ( ) หมายถึง ผลตอบแทนติดลบหรือขาดทุน

โรงสีข้าวสหกรณ์มีการดำเนินงานที่คล้ายกัน ตั้งแต่วิธีการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร รวมทั้งลักษณะของธุรกิจของโรงสีข้าว แต่สำหรับความสามารถในการผลิตนั้นแต่ละโรงสีข้าวก็แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเทคนิคของแต่ละโรงสี ซึ่งคู่ได้จากการสีข้าวของโรงสีข้าวสหกรณ์ที่มีต้นทุนในการผลิตที่ต่างกัน คือ โรงสีขนาดใหญ่มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่ากลุ่มอื่น รวมทั้งยังมีรายได้สุทธิมากที่สุดเช่นกัน จากการวิเคราะห์พบว่าโรงสีข้าวขนาดใหญ่มีส่วนของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเฉลี่ยน้อยกว่าทั้งสองกลุ่ม ส่วนโรงสีข้าวขนาดเล็กที่มีต้นทุนคงที่สูงจึงเป็นผลให้เกิดการขาดทุน นอกเหนือจากธุรกิจการแปรรูปข้าวเปลือกแล้ว โรงสีข้าวยังมีการดำเนินธุรกิจอื่นด้วย คือ ธุรกิจการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรและธุรกิจการแปรรูปลำไย ซึ่งการดำเนินธุรกิจเหล่านี้มีทั้งกำไรและขาดทุน แต่เป็นการลดความเสี่ยงในการขาดทุน เพราะกำไรจากอีกธุรกิจสามารถทดแทนการขาดทุนจากอีกธุรกิจหนึ่งได้